

*В. В. Лаврук,
к. е. н., докторант,
Подільський державний аграрно-технічний університет*

ІННОВАЦІЙНА ІНФРАСТРУКТУРА В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ЯК З'ЄДНУВАЛЬНА ФУНКЦІЯ МІЖ НАУКОЮ І ВИРОБНИЦТВОМ

Досліджено види інноваційної інфраструктури в сільському господарстві. Розроблено напрями розвитку інноваційних формувань у сільському господарстві.

The types of innovative infrastructure are explored in agriculture. Directions of development of the innovative formings are developed in agriculture.

Ключові слова: виробничий процес, впровадження, інноваційна інфраструктура, сільськогосподарське виробництво, функція.

ВСТУП

У сучасних умовах розвитку сільського господарства України освоєння закінчених науково-технічних розробок складає дуже низький процент до загальної кількості створених інновацій і не завжди відповідає вимогам сільськогосподарського виробництва. Однією із причин цього становища є відсутність розвинутої інноваційної інфраструктури, яка сприяла б впровадженню інновацій у сільськогосподарське виробництво. Тому для ефективного здійснення інноваційної діяльності особливого значення набуває прискорення процесу створення такої інфраструктури, особливо у частині надання інформаційно-консультаційної допомоги галузевим господарствам на етапі впровадження ними інновацій у виробництво.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проблемам державного регулювання, матеріального, фінансового, інформаційного забезпечення інноваційної діяльності та розвитку інноваційного підприємництва в агропромисловому виробництві приділили увагу А.П. Гайдуцький, М.Я. Дем'яненко, М.В. Зубець, М.І. Кісіль, М.Ю. Коденська, М.Х. Корецький, М.Ф. Кропивко, М.І. Крупка, М.І. Малік, Г.М. Підлісецький, М.А. Садиков, А.В. Чупіс, В.В. Юрчишин та ін.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

— дослідити види інноваційної інфраструктури в сільському господарстві;

— розробити напрями розвитку

інноваційних формувань у сільському господарстві.

РЕЗУЛЬТАТИ

Метою створення інфраструктури є забезпечення, по-перше, умов для впровадження інноваційної діяльності; по-друге, створення сприятливих умов для збереження і примноження науково-технічного потенціалу суспільства, створення безпосередньо нової продукції та нових робочих місць для її виготовлення, ефективніших виробничих процесів. Тобто інноваційною інфраструктурою є уся сукупність взаємодіючих закладів, установ та організацій, необхідних для ефективного провадження інноваційної діяльності в межах певної економіки чи її окремого сегмента.

Виробничо-технологічні структури інноваційної інфраструктури України перебувають в початковому стані. Вони представлені лише окремими видами інноваційних структур, зокрема технопарками, бізнес-інкубаторами, спеціальними економічними зонами, а в сфері сільськогосподарського виробництва — взагалі відсутні. Зокрема, утворено 24 інноваційних бізнес-інкубатори, 10 інноваційних центрів, при вищих навчальних закладах — підрозділи з питань інтелектуальної власності, Український інститут науково-технічної інформації з регіональними відділеннями. Крім того, підприємства, що провадять інноваційну діяльність, користуються послугами консалтингових фірм та небанківських фінансових установ, але вони не можуть у повному обсязі задовольнити їх потреби.

Причому діяльність лише незначної їх частини відповідає завданням, які мають вирішуватися ними, виходячи з світового досвіду діяльності різних типів інноваційних інфраструктур. Тобто в Україні не тільки обмежена чисельність інноваційних структур, але і склалися їх структурна та функціональна неповнота. Серед бар'єрів, які стримують розвиток інноваційних структур, особливого значення має невідпрацьованість механізму державного регулювання цього процесу, необгрунтована централізація прийняття рішення про створення нових структур на вищому рівні влади. Останнє можна пояснити відсутністю адекватного уявлення в органах державного управління про роль, можливості й функціональні особливості різноманітних типів інноваційних структур, а також зміст відповідальності кожних з існуючих органів державного управління.

На сьогодні в світі існує багато класифікацій інноваційних інфраструктур. До основних типів інно-

ваційних структур відносяться технополіси, технопарки (дослідницькі, технологічні, промислові, аграрні), інкубатори бізнесу, інноваційні центри, спеціальні економічні зони).

Технологічний парк (технопарк) — юридична особа або група юридичних осіб (далі — учасники технологічного парку), що діють відповідно до договору про спільну діяльність без створення юридичної особи та без об'єднання вкладів з метою створення організаційних засад виконання проектів технологічних парків з виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світовому ринку продукції [2].

Технологічний парк "Агротехнопарк" — єдина інноваційна структура агропромислового комплексу України. ТП "Агротехнопарк" зі своїми учасниками та іноземними партнерами опрацьовує ряд проектів, у тому числі щодо будівництва біодизельних та біоетанольних заводів, енерготеплогенеруючих комплексів, модернізації цукрових заводів та інших підприємств, створення агропромислових і переробних виробництв з новітніми технологіями та інше. При реалізації інноваційних проектів поєднання інвестиційних пропозицій іноземного партнера зі спеціальним режимом інноваційної діяльності "Агротехнопарку" створюється оптимальна можливість для реалізації проектів у регіонах та аграрному секторі економіки України [5, с. 11].

Наступним рівнем у розвитку інноваційного середовища є технополіс.

Під технополісом розуміється зосереджений у рамках одного регіону комплекс наукових закладів фундаментального і прикладного характеру, ВНЗ, конструкторських і впроваджувальних організацій, а також ряду виробничих підприємств, що зорієнтовані на освоєння нововведень. У рамках технополісів здійснюється повний інноваційний цикл, включаючи підготовку кадрів. Сусідство наукових і навчальних організацій різної галузевої спрямованості забезпечує міждисциплінарні (тобто "на стику науки") дослідження, розробки й інтенсивний обмін ідеями. Невід'ємними елементами технополісів є "ризикові" фірми і акціонерні комерційні банки. Основною метою технополісів є формування науково-виробничого середовища для ефективного розвитку прогресивних технологій (з перспективою на найближчі 15—20 років) [1, с. 25].

У сучасному світі бізнес — інку-

баторами прийнято вважати інноваційну структуру, що має на меті підтримку, утворення і розвиток нових організацій шляхом надання їм площ для оренди, первісного капіталу, консультацій тощо. Вважається, що сучасні інкубатори є одним із найбільш потенційно сильних економічних інструментів прискорення технічного та економічного розвитку як територій, так і окремих напрямів діяльності [6, с. 90].

В Україні утворена активно діюча Асоціація бізнес-інкубаторів; налагоджено інтенсивний процес обміну інформацією з концепції інноваційного бізнесу і менеджменту з фахівцями із США, що ставлять собі за мету дати молодим українським дослідникам та інженерам інформацію, пов'язану з дифузиею технологій з лабораторій на ринок [1, с. 26].

Одним із функціональних, найважливіших технопарків є бізнес-інкубатор, що "вищує" малі науково-інноваційні організації. Бізнес-інкубатор забезпечує підприємцю-новатору менеджмент, маркетинг, пошук партнерів; допомагає правильно визначити свою "нішу" на ринку наукомісткої продукції, скласти бізнес-план, пройти навчання основам ринкової економіки і особливостям ділової поведінки періоду ринкових відносин.

Поширеним типом інноваційної структури є інноваційний центр. Законом визначено наступне: центри різних типів (технологічні інноваційні, територіальні інноваційні, науково-виробничі, виробничі тощо) — це об'єднання суб'єктів (або суб'єкт) науково-технічної та підприємницької діяльності з метою досягнення високого комерційного результату на основі використання науково-технічних розробок та винаходів. У більшості випадків центри розташовуються на спільній (одній) території, з можливістю виконання статутних завдань у пристосованих для цього приміщеннях (учбові, лекційні зали, виставочні комплекси тощо) [3].

Інноваційний центр може бути створений як самостійно, так і на основі існуючих, реально діючих технопарків, у їх складі. Світова практика показує, що інноваційні центри дозволяють найбільш швидко і ефективно просувати інноваційні розробки у виробництво.

В Україні створено 11 регіональних центрів інноваційного розвитку. Ці бюджетні установи віднесені до сфери управління Державного агентства з інвестицій та інновацій (Держінвестицій). Мінфін та Держінвестицій забезпечують утримання

центрів інноваційного розвитку за рахунок бюджетних коштів. Центри створені насамперед у регіонах, які мають найпотужніший інноваційний потенціал. Це сприятиме інформаційно-аналітичній, методичній, організаційній та іншій підтримці інноваційного розвитку провідних галузей економіки.

До наступних елементів інноваційної інфраструктури, представлених у сільському господарстві, належать інформаційно-консультаційні (дорадчі) служби та центри наукового забезпечення агропромислового виробництва.

Згідно статті 1 Закону України "Про сільськогосподарську дорадчу діяльність" дорадча діяльність — сукупність дій та заходів, спрямованих на задоволення підприємств і сільського населення у підвищенні рівня знань та вдосконаленні практичних навичок прибуткового ведення господарства [4].

Основною метою діяльності дорадчої служби в сільському господарстві є сприяння прискоренню реформ в сільському господарстві, спрямованих на підвищення стійкості й ефективності виробництва, поліпшення соціально-економічних умов життя на селі, а також забезпечення продовольчої безпеки країни на базі освоєння досягнень вітчизняної і світової науки і техніки, використання сучасних інформаційних технологій. Саме інформаційно-консультаційна служба, що функціонує у тісному контакті з сільгосптоваровиробниками, забезпечує зворотній зв'язок виробництва з наукою, спонукає наукові заклади здійснювати дослідження у більш необхідних і ефективних напрямках інноваційної діяльності [8, с. 60].

Центри наукового забезпечення АПВ створені для прискорення інноваційних процесів у сільськогосподарському виробництві шляхом об'єднання зусиль наукових, освітніх установ, виробничих структур аграрного профілю регіонів, для застосування досягнень аграрної науки на виробництві, трансферу інновацій агроформуванням різних форм господарювання, вдосконалення взаємодії з науково-методичними центрами та провідними галузевими науковими установами УАН, науково-консультаційного та інформаційного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, розповсюдження передового досвіду та підвищення їх рівня знань [7, с. 10].

Впроваджувана та наукова діяльність є важливою частиною науково-технічної діяльності в сільськогосподарському виробництві. Процес, який має назву "впровад-

ження", є проміжною ланкою між розробкою нововведень і їх споживанням безпосередньо сільгосптоваровиробниками. Він являє собою важливу частину інноваційного процесу, без якої його результативність не може бути реалізована та оцінена безпосередньо у виробництві.

В економічній літературі, тим більше в практиці, має місце недооцінка впроваджувальної сфери, незважаючи на повне розуміння її значення і необхідності розвитку. Для того, щоб вона успішно функціонувала, в цій сфері повинен бути зосереджений значний науково-технічний потенціал, здатний на високому рівні забезпечити впровадження досягнень науки і передового досвіду в масове виробництво.

Недооцінка впроваджувальної сфери значною мірою приводить до незатребуваності великої кількості виробленої наукової продукції, певного застою і падіння авторитету самої науки, уповільненню розвитку інноваційного прогресу в сільському господарстві.

У міру становлення ринкових відносин і формування ринку науково-технічної продукції важливим елементом регулювання попиту і пропозиції на цю продукцію повинні стати спеціальні ринкові структури, які повинні зайняти проміжку ланку між виробниками і споживачами науково-технічної продукції.

Дуже важливо, щоб впроваджені формування не обмежувались лише пропагандою або консультаціями щодо впровадження досягнень науки у виробництво, а забезпечували б процес впровадження. І далі — щоб вони отримували від впровадження додаткову продукцію і додатковий дохід безпосередньо при впровадженні інноваційної продукції. Частина цього доходу може бути використана на подальший розвиток інноваційної діяльності. За рівнем можливості забезпечити успішне впровадження нововведень у виробництво окремі впроваджені формування суттєво різняться. Деякі можуть лише надавати допомогу при впровадженні досягнень науки, а інші можуть більш активно брати участь в інноваційному процесі.

Разом з тим, як відзначають провідні світові фахівці з менеджменту, інформаційна революція докорінно змінює умови організації виробництва і вимагає кардинального удосконалення теорії менеджменту. Розвинуті країни прискорено рухаються у напрямі інформаційного суспільства, відповідно створюючи надсучасну його інфраструктуру. При

цьому саме інформаційні технології стають рушієм розвитку виробництва на інноваційній основі, забезпечуючи системність прямих і зворотних зв'язків між ним і наукою.

Тому в сучасних умовах необхідне створення досконалих впроваджуваних формувань, які будуть здатні інтегрувати науку і виробництво, бо недооцінка впроваджувальної функції значною мірою призводить до незатребуваності першої частини створеної інноваційної продукції, уповільнення розвитку інноваційного процесу в сільському господарстві, занепаду і втрати авторитету як науки, так і системи державного управління розвитком галузі.

Державні й місцеві органи влади впливають на інноваційну інфраструктуру за наступними напрямками: законодавство, планування, програми фінансування і розвитку.

Відносини між учасниками інноваційної діяльності регулюються чинним законодавством та договірним правом. Вимоги та необхідні складові до типових угод мають бути передбачені у відповідних розділах нормативної бази інноваційної діяльності.

Аналіз законодавства з питань регулювання діяльності суб'єктів інноваційної інфраструктури свідчить про його недосконалість, фрагментарність, що стримує успішне становлення і розвиток вітчизняної інноваційної інфраструктури.

Крім того, не сформований механізм стимулювання створення інноваційної інфраструктури. Значною мірою ефективність державної політики з формування та розвитку інноваційної інфраструктури знижується внаслідок її безсистемності, неналежної обґрунтованості, відсутності чіткого розмежування завдань між центральними і місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, незкоординованості їх діяльності, відсутності міжгалузевих та міжрегіональних зв'язків. У рамках державних програм розвитку інноваційної інфраструктури не визначено як окрему проблему, їх заходи спрямовані на створення окремих інноваційних структур [9, с. 10].

Для ефективного здійснення інноваційної діяльності у сільському господарстві особливого значення набуває прискорення процесу створення такої інфраструктури, яка сприяла б впровадженню інновацій у сільськогосподарське виробництво, особливо у частині надання інформаційно-консультаційної допомоги галузевим господарствам на етапі

впровадження ними інновацій у виробництво.

ВИСНОВКИ

Таким чином, на сучасному етапі розвитку сільського господарства з метою його виходу на якісно інший рівень розвитку необхідно суттєво розширяти та зміцнювати впроваджену сферу інноваційної інфраструктури, яка повинна виконувати з'єднувальну функцію між наукою і виробництвом. Для ефективного здійснення інноваційної діяльності у сільському господарстві особливого значення набуває прискорення процесу створення такої інфраструктури, яка сприяла б впровадженню інновацій в сільськогосподарське виробництво, особливо у частині надання інформаційно-консультаційної допомоги галузевим господарствам на етапі впровадження ними інновацій у виробництво.

Література:

1. Василенко В.О. Інноваційний менеджмент: навч. посібник / В.О. Василенко, В.Г. Шматко. — К.: ЦУЛ, Фенікс, 2003. — 440 с.
2. Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо спеціального режиму інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків" // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 342. — С. 393.
3. Закон України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 13.
4. Закон України "Про сільськогосподарську дорадчу діяльність" // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2004. — № 38. — ст. 470.
5. Зінченко І.П. Розвиток інноваційної інфраструктури як базового елементу міської інноваційної системи / О.П. Зінченко, В.П. Ільчук // Наука та інновації. — 2005. — № 6. — С. 10—13.
6. Йохна М. Економіка і організація інноваційної діяльності: навчальний посібник / М. Йохна, В. Стадник. — К.: Видавничий центр "Академія", 2005. — 400 с.
7. Криворучко І.М. Організація інформаційного забезпечення управління агропромисловим комплексом. — К., 2001. — 20 с.
8. Лобанов М.І. Регіональні центри в системі інноваційного забезпечення агропромислового виробництва / М.І. Лобанов, Н.О. Шквиря // АгроІнКом. — 2007. — № 9—10. — С. 60.
9. Руснак П.П. Активізація інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві / П.П. Руснак, О.О. Чередниченко // Економіка АПК. — 2007. — № 3. — С. 10.

Стаття надійшла до редакції 08.04.2010 р.